

TOP-CONFERENCES

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

Ma'naviyat- E'tiqodni Mustahkamlaydigan Kuchdir

Fayzullayeva Klara Abdullayevna

Jizzax politexnika instituti "Ijtimoiy fanlar" kafedrasida o'qituvchisi

Mo'minov Azizbek Abdulaxat o'gli

Jizzax politexnika instituti Servis fakulteti 520-24 Menejment guruhi talabasi

"Har qaysi davlat, har qaysi xalq intellektual salohiyati, yuksak ma'naviyati bilan qudratlidir."

Sh.M.Mirziyoev

ANNOTATSIYA

Yoshlarni ma'naviyatli-marifatli qilib tarbiyalash, masalasi insoniyat tarixida hamisha o'ziga xos murakkab muammo bo'lib kelgan. Ma'naviyat jamiyat taraqqiyoti, millat kamoloti va shaxs barkamolligini belgilab beruvchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi chunki, ma'naviyat rivojlangandagina jamiyatda iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy barqarorlik vujudga keladi hamda mamlakat va millat taraqqiy etadi. Bu o'z navbatida shaxsning barkamol rivojlanishi uchun zarur bo'lgan zamin bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Ma'naviyat, axloq, odob, Yangi O'zbekiston, xalq, millat, or-nomus, vatanparvarlik, adolat, vijdon, matonat.

Mamlakatimiz o'z mustaqilligini qo'lga kiritgandan so'ng erkin fikrlaydigan, o'z-o'zini anglaydigan, jamiyat maqsad va manfaatlarini tushunib etadigan, har tomonlama etuk komil insonni tarbiyalash vazifasi davlat siyosatining ustivor yo'nalishi qilib belgilandi. Uni amalga oshirish esa eng avvalo tarbiyalanuvchilarning ichki ruhiy ma'naviyatini boyitish va mustaqil dunyoqarashini shakllantirishni taqozo etadi. Xalq va millat dunyoqarashini shakllantirish, ta'lim-tarbiya, axloq normalarini vujudga keltirish, barkamol insonni tarbiyalashda ma'naviyat va ma'rifat masalalari alohida o'rin tutadi. Ma'naviyat jamiyat taraqqiyoti, millat kamoloti va shaxs barkamolligini belgilab beruvchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi chunki, ma'naviyat rivojlangandagina jamiyatda iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy barqarorlik vujudga keladi hamda mamlakat va millat taraqqiy etadi. Bu o'z navbatida shaxsning barkamol rivojlanishi uchun zarur bo'lgan zamin bo'lib xizmat qiladi. Ma'naviyat ko'p qirrali tushunchadir. U inson faoliyatining barcha qirralarini, uning yaqqol ko'zga tashlanuvchi zoxiriy va yashirin, ichki ruhiy – botiniy tomonlarini ham qamrab oladi. Ma'naviyat o'zi nima?, degan savolga aniq va lo'nda javob topish qiyin. Unga har xil, ba'zan esa bir-biriga qarama qarshi, noaniq sayoz javob va fikrlar bildirilgan. "Ma'naviyat" tushunchasi va uning tamoyillariga o'ziga xos izoh va ta'riflar berib kelinmoqda. Bunga sabab "Ma'naviyat" tushunchasi keng ma'noda jamiyat hayotidagi g'oyaviy, mafkuraviy, ma'rifiy, madaniy, diniy va axloqiy qarashlarni o'zida to'la mujassam etgan ijtimoiy-ma'naviy hodisa ekanligidir. Aslida ma'naviyat – insonni jamiki boshqa mavjudotlardan ajratib turadigan

eng baquvvat ma'naviy-ruhiy omil hisoblanadi. Inson – tabiatning, barcha mavjudotning gultoiji deyilganda uning ushbu xislati, ya'ni yuksak ma'naviyat egasi bo'la olish imkoniyati nazarda tutiladi. Bu imkonni boshqa jonzotlarda ko'rmaymiz. Moddiy narsalar odamga jismoniy oziq va quvvat bersa, ma'naviyat unga ruhiy oziq va qudrat bag'ishlaydi. Faqat moddiy jihatdan ta'minlanish bilan kifoyalanish-ongsiz va ruhsiz mahluqotlarga xos. Ma'naviyatga intilish esa ruh va ong egasi bo'lmish odamzotgagina xos fazilatdir. Ma'naviyat odamning aqliy va ruhiy olami majmui kabi murakkab ijtimoiy hodisadir. Ma'naviyat juda keng qamrovli tushuncha bo'lganligi uchun ham, yuqorida ta'kidlaganimizdek uni bir jumlada ifodalash nihoyatda mushkul. A.Erkaevning fikricha, "Ma'naviyat-insoning ijtimoiy-madaniy mavjudot sifatidagi mohiyatidir, ya'ni insonning mehr-muruvvat, adolat, to'g'rilik, sofdillik, vijdon, or-nomus, vatanparvarlik, go'zallikni sevish, zavqlanish, yovuzlikka nafrat, iroda, matonat va shu kabi ko'plab asl insoniy xislatlari va fazilatlarining uzviy birlik, mushtaraklik kasb etgan majmuidir". M.Imomnazarov dastlab "Ma'naviyat inson qalbidagi ilohiy nur", - deb yozgan bo'lsa, keyinchalik "Ma'naviyat-inson qalbida, ko'ngil ko'zgisida aks etgan haqiqat nuridir, deyilgan ta'rif darhaqiqat, so'fiyona ramziy ta'rifdir, zotan boshqacha ta'rif bu cheksiz mohiyatni cheklab qo'yadi", - deb yozadi. T. Mahmudov "Ma'naviyat-insoning ma'lum darajadagi jismoniy, aqliy, axloqiy va ruhiy balog'ati va dunyoqarashini ifodalovchi tushunchadir", - degan ta'rifni beradi.

Jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy sohalarida mavjud bo'lgan muammolarni ma'naviyatni rivojlantirish, unga tayanish orqali hal etish mumkin. Ma'naviyat millatni taraqqiyotga etaklovchi, davlatning qudratini oshiruvchi muhim omil sanaladi. Chunki qaerda, qaysi mamlakatda ma'naviyat yuksak darajada bo'lsa, o'sha joyda, o'sha mamlakatda johillik, hasadgo'ylik, beparvolik, xudbinlik, yalqovlik, manmanlik, tekinxo'rlik, g'iybat qilishlik, ko'rolmaslik, yovuzlik, qo'paruvchilik, o'z vatani va xalqiga nisbatan sotqinlik tuhmat qilish kabi salbiy illatlar, ma'naviyatsizlik ko'rinishlariga o'rin qolmaydi. Shaxsning o'z o'zini anglashi, bilimdonlik, qalbi tozalik, saxiylik, samimiylilik, xayrixohlik, iymonlilik, halolik, e'tiqodlilik, diyonatlilik, poklik, mehr-shafqatlilik, vijdonlilik, rostgo'ylik, adolatparvarlik, ota-onaga hurmat, oilaga sadoqat, vafodorlik, to'g'rilik va boshqalar. Shaxsning millat vakili sifati maqomida: milliy o'z-o'zini anglash, milliy g'urur, millatparvarlik, vatanparvarlik, millat taqdiriga nisbatan ma'suliyatni, milliy manfaat ustivorligini his etish, milliy til, milliy tarix, adabiyot, san'at, urf-odatlar, an'analar, qadriyatlar, davlat tizimiga, qonunlarga hurmat va itoatkorlik, vazminlik, o'z kasbining mohir ustasi bo'lish, mamlakat ichki va tashqi faoliyatidan habardor bo'lish va uni qo'llab-quvvatlash, mamlakat ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy, ma'naviy hayotida faollik va boshqalar bo'lsa; shaxsning jamiyat vakili sifatidagi maqomida: mamlakatning jahondagi nufuzini oshirishdagi ma'sullik, jahon sivilizatsiyasi yutuqlarini egallash, jahon xalqlari oldida turgan umumbashariy muammolariga befarq bo'lmaslik, milliy va umuminsoniy manfaatlar uyg'unligini anglash, insonning tabiatining bir bo'lagi ekanligi, uni asrashda ma'sullik va boshqa bir qator tushunchalarni kiritishi mumkin. Ma'naviyat tarkibiy qismlaridan eng muhimi-axloq va odobdir. Axloq arabchadan olingan bo'lib, xulq odob, atvor, fe'l degan ma'nolarni anglatadi. Rus tilida ishlatiladigan "moral" so'zi "mocheya" so'zidan olingan bo'lib, u ham axloq ma'nosini bildiradi. Yunoncha "ethos" so'zidan olingan odat, odob, rasm-rusum, fe'l (xarakter) ma'nolarini bildiradi. Ushbu tushuncha Arastu (e.o.384-322 yy) tomonidan axloqning sinonimii sifatida ishlatilgan. "Odob" (arabcha "adab" so'zining ko'pligi) xulq-atvori, yurish-turish madaniyatning tashqi va ichki jihatlarni ifodalaydigan tushuncha. U kishilarning hatti-harakatida, o'zaro munosabatida (oila, mehnat jamoasi va h.k.) namoyon bo'ladi. "Daraxtning etukligi uning mevasi bilan bo'lganidek, insonning barcha xislatlari ham ahloqiy tarbiya bilan yakunlanadi" Abu Nasr Forobiy. "Axloqiylik deganda biz faqat tashqi muomalani ko'zda tutmaymiz, balki niyatning butun ichki mohiyatini tushunamiz" YA.A. Komenskiy. Axloq haqida gap borganda, albatta uning muayyan tuzilmasi, unga asos bo'lgan omillar, unsurlar to'g'risida to'xtalmaslik mumkin emas. Axloq tuzilmasini, odatda, uch omil-asosdan iborat deb xisoblaydilar.

- Bular-axloqiy anglash (axloqiy ong),
- axloqiy his etish (axloqiy xissiyot)

➤ axloqiy munosabatlar (axloqiy hatti-xarakterlar).

Ba'zi mutaxassislar (chunonchi, mashhur rus axloqshunosi A.I. Titarenko) axloqning asosiy tushunchalarini (kategoriyalarini), axloqiy me'yorlar va tamoyillarni axloq – odobning bir butun qon tomiri tarzida taqdim etadilar. Shunday qilib, axloq tuzilmasi uch asosiy omilni: axloqiy anglash, axloqiy his etish va axloqiy munosabatlarni o'z ichiga oladi. Mazkur uch omil-unso'rning birortasiz axloq tushunchasini tasavvur qilib bo'lmaydi. Boshqacha aytganda, axloqni inson ko'zi oldida gavdalantiruvchi axloqiy munosabatlarning his etish va axloqiy anglashsiz yuzaga chiqishi, ya'ni mavjud bo'lishi mumkin emas. Axloq-odob qoidalarini anglasak, nima mumkinu, nima mumkin emas va qanday yashamoq kerak savollariga javob topa olamiz. Axloq-odob to'g'risida gapirganda axloqiy ong nimaligini ham bilish kerak. Axloqiy ong-kishilarning jamiyatdagi axloqiy hatti-harakatlari, yurish-turishlari, yashash qoidalari, tamoyillari, shuningdek ularning o'zaro bir-birlariga hamda ijtimoiy guruhlarga, jamiyatga bo'lgan munosabatlarini ifodalovchi qarashlari tasavvurlari, nazariyalarining jamidir. Axloq-odob axloqiy qarashlarni bilish va anglash orqali shakllanadi. Axloqiy ong, axloq, odobning mazmuni, mohiyati, jamiyatdagi kishilar hayoti, faoliyati, taraqqiyotidagi o'rni, ahamiyati to'g'risidagi qarashlar g'oyalarning tizimidir. Axloq - jamiyat, zamon, insoniyat tarixi uchun namuna bo'la oladigan ijobiy hatti-harakatlar yig'indisidir.

Odob-inson haqida yoqimli ta'surot uyg'otadigan, lekin jamoa, jamiyat va insoniyat xayotida u qadar muhim ahamiyatga ega bo'lmaydigan, milliy urf-odatlariga asoslangan chiroyli xatti-xarakterlarni o'z ichiga oladi. Axloq-odob tamoyillari mamlakat va uning o'z oldiga qo'ygan ulug'vor, ezgu g'oyalar va maqsadlarni amalga oshirish jarayonida, va aksincha mamlakat, millat, insonlar hayoti, kelajak taqdiri tahlil holatga tushganda uning oldini olish uchun millat, xalq va uning vakillarida namayon bo'ladigan ma'suliyat hissi, ma'naviy tuyg'u va e'tiqodining yuksak darajada namayon bo'lishidir.

Xulosa qilib shuni aytish lozimki, bugun Yangi O'zbekistonning jahonda o'z munosib o'rnini topishi, millatimizning qadr-qimmatini joyiga qo'yish, ona zaminda yashayotgan barcha millat va elat vakillari bilan barqaror rivojlanish yo'lida do'stona faoliyat yuritish, O'zbekiston yoshlarida haqiqiy millatparvarlik ruhiyatini hamda vatanparvarlik mas'uliyatini uyg'otish uchun ularning ongi va qalbida yuksak kuch vazifasini o'tovchi ma'naviyat omilini rivojlantirish biz pedagoglarning majburiyatlarimizdan biri hisoblanadi. Zero, birinchi prezidentimiz I.Karimov takidlaganlaridek "Ma'naviyat insonni ruhiy poklanish va yuksalishga da'vat etadigan, inson ichki olamini boyitadigan, uning iymon-irodasini, e'tiqodini mustahkamlaydigan, vijdonini uyg'otadigan qudratli botiniy kuchdir". Shunday ekan, ma'naviyatli insonlar ma'rifatli jamiyatni kamol topishida yoshlarni tarbiyalashda biz ziyoliylarning vazifasi ulug' va buyukdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent – 2017.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat-engilmas kuch. Toshkent, "Ma'naviyat", 2008
3. Karimov I.A. O'zbekiston: Milliy istiqloq, iqtisod, siyosat, mafkura. Toshkent, O'zbekiston, 1993
4. Erkaev A. Ma'naviyat – millat nishoni. Toshkent. Ma'naviyat, 1997
5. Imomnazarov M. Ma'naviyatimizning takomil bosqichlari. Toshkent: Sharq, 1996
6. Imomnazarov M. Milliy ma'naviyatimiz nazariyasiga chizgilar. Toshkent: Sharq, 1999
7. Yusupov E. Inson kamolotining ma'naviy asoslari. Toshkent: Universitet, 1998
8. Mahmudov T. Mustaqillik va ma'naviyat. Toshkent: Sharq, 2001
9. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent, "O'qituvchi", 1992

10. Fayzullayeva K. A. YANGI O 'ZBEKISTONDA TURIZIM //Educational Research in Universal Sciences. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 619-624.
11. Файзуллаева К. А. ТАРИХИЙ ҚАДРИЯТЛАРГА ТЎҒРИ МУНОСАБАТНИ ШАКЛЛАНТИРИШ //MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS. – 2019. – С. 111.
12. Abdullayevna F. K., Qizi R. S. D. F. AFG 'ONISTON MARKAZIY OSIYODAGI MINTAQAVIY XAVFSIZLIKNING KAFOLATI //" ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM. – 2023. – Т. 1. – С. 479-482.
13. Abdullayevna F. K. THE HISTORY OF SPECIAL CAMPS IN GERMANY DURING THE SECOND WORLD WAR //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF HISTORY. – 2022. – Т. 3. – №. 01. – С. 1-5.
14. Файзуллаева К. Реформы в сфере образования.//Вестник НУУз.Тошкент-2024.-1/11/1. – С. 71-73.
15. Abdullayevna, F. K., & Zafarovna, Y. N. (2024, February). XOTIN-QIZLAR O 'ZGARISH VA YANGILANISHLAR ILM-FAN SOHASIDA. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 2, pp. 311-314).
16. Abdullayevna, F. K., & Abdurashidovich, T. M. (2021). Supporting young people and strengthening the health of the population-as a priority in the appeal. *International Journal of Discourse on Innovation, Integration and Education*, 2(2), 147-152.